

დამნაშავედ იქნენ ცნობილი, დაზარალებულად გამსესხებელი დასახელდა, არაფრის მთქმელია მოთხოვნის რეალური შინაარსისა და ადრესატის დადგენის მიზნებისთვის.

ერთადერთი ხერხი, რომლითაც შესაძლებელია გამსესხებლის პარტნიორების წინააღმდეგ მოთხოვნით აღჭურვა, მათი პასუხისმგებლობის შემზღუდველი საფარველის გაჭოლვაა, მოპასუხის მართებული პოზიციის მიხედვით, რაზედაც სასამართლოს არც ერთი ინსტანციის ფარგლებში არ უმსჯელია. საქმის გარემოებების მიხედვით, უნდა გამოყენებულიყო დაუშვებელი ხელყოფის (Existenzvernichtender Eingriff) ან სამართლებრივი ფორმის ბოროტად სარგებლობის კონსტრუქციები.¹ კომპანიის პარტნიორები დამნაშავედ იყვნენ ცნობილი სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში. მითვისების შემადგენლობა გულისხმობს მართლზომიერ მფლობელობაში არსებულ ქონებაზე დაუფლებას, რაც გამორიცხავს სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენების კონსტრუქციის გამოყენებას, რადგან ამ შემთხვევაში პარტნიორებს საზოგადოების სახელით სესხი უნდა აეღოთ მისი დაუბრუნებლობის განზრახვით და შეზღუდული პასუხისმგებლობა გამოეყენებინათ ფარად გარე კრედიტორების მოთხოვნების წინააღმდეგ. ეს რომ ასე ყოფილიყო, სისხლის სამართლის საქმეში საზოგადოების პარტნიორთა ქმედება არ დაკვალიფიცირდებოდა მითვისებად, რადგან დაზარალებულის ნდობის მოპოვება მოტყუებით და მისივე ხელით ქონების დამნაშავეთა ფონდებში გადანაცვლება თაღლითობის შემადგენლობაა (სისხლის სამართლის კოდექსის 180-ე მუხლი).² ამდენად, მოცემულ გარემოებებში პასუხისმგებლობის საფუძველი იქნებოდა გაუმართლებელი ჩარევა საზოგადოების საქმეებში, რის შედეგადაც გარე კრედიტორთა მოთხოვნა წარმოდგებოდა სკ-ის 992-ე მუხლიდან, თუმცა იმ აუცილებელი დასაბუთებით, რომ ქონების საზოგადოებიდან

პარტნიორების პირად ფონდებში მიზანმიმართულმა გადადინებამ შეუძლებელი გახადა კრედიტორების დაკმაყოფილება კომპანიის ქონებიდან.³ ამ დოგმატური კონსტრუქციის გამოყენების სფერო დავინროებულია, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში საფუძველი გამოეცლებოდა შპს-ის დაარსების მოტივაციას (პასუხისმგებლობის შეზღუდვისა და ინვესტიციის რისკის მინიმალიზაციის სურვილს), ამიტომ კრედიტორების მოთხოვნის საზოგადოების პარტნიორების წინააღმდეგ დაუსაბუთებლად მიმართვა როგორც დოგმატურად, ისე სამართალპოლიტიკურად გაუმართლებელი მიდგომაა.

ნინო ქავშაია

► 14 - 10/2020

სააპელაციო შესაგებლის წარუდგენლობის გამო დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის დაუშვებლობა

1. პირველი ინსტანციით საქმეთა განხილვისათვის დადგენილი წესების გამოყენება არ ატარებს შეუზღუდავ ხასიათს, არამედ იგი შემოსაზღვრულია სააპელაციო სასამართლოში საქმისწარმოების არსითა და მიზნებით (საქმისწარმოების თავისებურებებით).

2. სააპელაციო სასამართლოში საქმის განხილვაზე საერთო წესების გავრცელება შეუძლებელია იმ ნორმებისაგან იზოლირებულად, რომლებიც განსაზღვრავენ სააპელაციო სასამართლოს არსსა და თავისებურებებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, პირველი ინსტანციის სასამართლოსათვის დადგენილი ნორმების ფართოდ გამოყენებას, შესაძლებელია, სააპელაციო ინსტანციის თავისებურების უგულებელყოფა მოჰყვეს. ეს კი ეწინააღმდეგება სააპელაციო სასამართლოს ქართული მოდელის არსს (არასრული აპელაცია).

¹ Schulz, Wasmeier, The Law of Business Organizations, 2012, 106.

² ლეკვეიშვილი, მამულაშვილი, თოდუა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი (ნიგნი I), 2019, 498-ე და შემდგომი გვერდები.

³ Schulz, Wasmeier, The Law of Business Organizations, 2012, 106-107.

3. სააპელაციო სასამართლოში შესაგებლის წარუდგენლობა არ შეიძლება გახდეს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის საფუძველი. ეს წესი ვრცელდება იმ შემთხვევაზეც თუ, სააპელაციო სასამართლო სათანადო პროცესუალური საფუძველით დაუშვებს აპელანტის მიერ ახალ ფაქტობრივ გარემოებებსა და მტკიცებულებებზე მითითებას. (ავტორის სახელმძღვანელო წინადადებები)

სსსკ-ის 201-ე, 232¹ -ე, 372-ე, 387-ე მუხლები

უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის 2016 წლის 17 მარტის გადაწყვეტილება № ას-121-117-2016

I. ფაქტობრივი გარემოებები

ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატამ გამოიტანა დაუსწრებელი გადაწყვეტილება მონინალმდეგე მხარის (მოსარჩელის) მიერ დადგენილ ვადაში სააპელაციო პასუხის (შესაგებლის) წარმოუდგენლობის გამო, რომლითაც სააპელაციო საჩივარი დაკმაყოფილდა - გაუქმდა რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილება და სარჩელს უარი ეთქვა დაკმაყოფილებაზე.

სააპელაციო სასამართლოს დაუსწრებელ გადაწყვეტილებაზე აპელანტმა შეიტანა საჩივარი, რომელიც ასევე არ დაკმაყოფილდა.

სააპელაციო სასამართლოს დაუსწრებელი გადაწყვეტილება, აგრეთვე დაუსწრებელი გადაწყვეტილების ძალაში დატოვების შესახებ განჩინება მოსარჩელემ გაასაჩივრა საკასაციო წესით.

II. სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება

დიდი პალატა განმარტავს, რომ შეჯიბრებითის პრინციპი მოიცავს მხარეთა საქმიანობას საქმის ფაქტობრივი გარემოებებისა და მტკიცებულებების სფეროში. მოთხოვნების თუ შესაგებლის ფაქტობრივი დასაბუთება ეკისრებათ თავად მხარეებს. მხარეებმა თვითონ უნდა განსაზღვრონ თუ რომელი ფაქტები უნდა დაედოს საფუძველად მათ მოთხოვნებს და

რა კონკრეტულ გარემოებებს დაემყარება მათი შესაგებელი. შეჯიბრებითობის პრინციპის კონკრეტული გამოვლენაა სსსკ-ის 232¹ მუხლიც, რომლის შესაბამისად, მოპასუხის მიერ სსსკ-ის 201-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დადგენილ ვადაში პასუხის (შესაგებლის) წარმოუდგენლობისას, თუ ეს გამოწვეულია არასაპატიო მიზეზით, მოსამართლეს ზეპირი მოსმენის გარეშე გამოაქვს დაუსწრებელი გადაწყვეტილება.

სასამართლოს განმარტებით დაუსწრებელი გადაწყვეტილების ინსტიტუტი მიზნად ისახავს სასამართლოს ეფექტიან ფუნქციონირებას, სასამართლო დავების სწრაფად და გაჭიანურების გარეშე გადაწყვეტას, მხარეთა „იძულებას“, განახორციელონ საპროცესო კანონით მინიჭებული უფლებები. დაუსწრებელი გადაწყვეტილება თავისი იურიდიული ბუნებით წარმოადგენს სანქციას იმ მხარისათვის, რომელიც არ ცხადდება საქმის განხილვაზე (სსსკ-ის 229-ე, 230-ე, 231-ე, 232-ე მუხლები) ან/და არ ახორციელებს თავის საპროცესო უფლებებს (სსსკ-ის 232¹ მუხლი), რითაც ქმნის ვარაუდს, რომ მან დაკარგა ინტერესი, შეენიანაღმდეგოს მის მიმართ აღძრულ სარჩელს. ასეთ შემთხვევაში, საერთო წესების მიხედვით საქმის განხილვის დროს მტკიცებულებათა გამოკვლევა არ ხდება, არამედ, კანონის ძალით სარჩელში მითითებული ფაქტობრივი გარემოებები უპირობოდ დადასტურებულად მიიჩნევა.

სასამართლოს აზრით, იმის გათვალისწინებით, რომ მტკიცებითი საქმიანობა სააპელაციო სასამართლოში შეზღუდულია, შესაბამისად, შესაგებელი, რომელიც წარმოადგენს მტკიცებითი საქმიანობის განხორციელების პროცესუალურ შესაძლებლობას, სააპელაციო სასამართლოში პოულობს შესაბამის ასახვას. ამდენად, სააპელაციო სასამართლოში მტკიცებულებითი საქმიანობის განხორციელების თავისებურებების გათვალისწინებით სააპელაციო საჩივრის წინააღმდეგ წარსადგენი შესაგებლის არსებობა ნაკარნახევია სააპელაციო საჩივრის ინსტიტუტით, რომელიც დამახასიათებელია სააპელაციო სასამართლოს ქართული მოდელისათვის. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი განამტკიცებს არასრულ აპელაციას, რაც

თავისი არსით გულისხმობს არა პირველი ინსტანციის გამეორებას, არამედ მის გაგრძელებას.

სააპელაციო საჩივარი უკავშირდება პირველი ინსტანციის სასამართლოში განხორციელებულ მტკიცებულებით საქმიანობას, დადგენილ ფაქტობრივ გარემოებებს და ამ ფაქტობრივი გარემოებების სამართლებრივ კვალიფიკაციას. შესაგებლის ზოგადი სახეები ასევე ეხება სააპელაციო შესაგებელსაც. სააპელაციო საჩივრის უარყოფა (არცნობა) წარმოადგენს სააპელაციო შესაგებლის ერთ-ერთ სახეს, რომლის გარეშეც არ არსებობს ზოგადად შესაგებელი, როგორც თავდაცვის პროცესუალური საშუალება. სსსკ-ის 373-ე მუხლი, რომლითაც მოწესრიგებულია სააპელაციო სასამართლოს მთავარ სხდომაზე საქმის მომზადებასთან დაკავშირებული საპროცესო ურთიერთობები, ადგენს სააპელაციო სასამართლოში შესაგებლის წარდგენის წესს. იმის გათვალისწინებით, რომ სააპელაციო საჩივრის წინააღმდეგ მიმართული შესაგებელი უკავშირდება პირველი ინსტანციის სასამართლოში განხორციელებულ მტკიცებულებით საქმიანობას - ე. ი. წარსულში უკვე შედავებულ და გამოკვლეულ ფაქტობრივ და სამართლებრივ საფუძვლებს, აპელანტის მოწინააღმდეგე მხარის მიერ სააპელაციო სასამართლოში შესაგებლის წარუდგენლობას არ მოჰყვება პირველ ინსტანციის სასამართლოში შესაგებლის წარუდგენლობის შედეგები - დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანა. რადგან დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის დროს მოქმედებს პრეზუმფცია, რომელიც ეხება ფაქტს, მტკიცების წესს და არა სამართალს.

შესაბამისად, სსსკ-ის 387-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მოქმედების გვრცელება ისეთ ფაქტობრივ გარემოებებზე, რომლებიც უცხოა სააპელაციო სამართალწარმოებისათვის, დაუშვებელია.

ამდენად, თუკი პირველ ინსტანციაში სარჩელის უარყოფის (არცნობის) არარსებობის შემთხვევაში მოქმედებს პრეზუმფცია, რომ მოსარჩელემ სარჩელში მითითებული ფაქტები აღიარა, ასეთს ადგილი არა აქვს სააპელაციო შესაგებლის წარუდგენლობისას (ეს ფაქტები

უკვე შედავებულია), ხოლო საქმის არსებითი განხილვაზე მხარის გამოუცხადებლობის შემთხვევაში მოქმედებს პრეზუმფცია, რომლის თანახმად ივარაუდება, რომ სააპელაციო მოპასუხემ (არგამოცხადებულმა მხარემ) ვერ დაადასტურა საპირისპირო. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ადგილი აქვს არა მარტო უარყოფას, არამედ - ამ უარყოფის დადასტურებას, რაც შეიძლება მხოლოდ საქმის არსებითი განხილვისას და არა სსსკ-ის 201-ე მუხლის მე-7 ნაწილის მოქმედების სტადიაზე, რაც განასხვავებს ერთმანეთისაგან ამ ორ პრეზუმფციას.

III. კომენტარი

განსახილველი გადაწყვეტილება წარმოადგენს სასამართლო პრაქტიკის დამდგენ მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებას, რომელშიც საკასაციო პალატამ სსსკ-ის 372-ე და 387-ე მუხლები განმარტა სისტემურად. სასამართლომ ხაზი გაუსვა თავად საპროცესო კანონმდებლობის მიდგომას სააპელაციო სამართალწარმოების თავისებურებებთან დაკავშირებით, რაც განასხვავებს მას პირველ ინსტანციაში საქმეთა განხილვის წესებისაგან.

გასაზიარებელია საკასაციო პალატის განმარტება იმ ნაწილში, რომლის მიხედვითაც, მხარე პირველ ინსტანციაში შესაგებლის წარდგენით უკვე ახდენს გარკვეული ფაქტობრივი გარემოებების შედავებას. რისი განმეორებით განხორციელების საჭიროებაც სააპელაციო სამართალწარმოებისას არ დგას. თუმცა, საკასაციო პალატის მსჯელობაში ვხვდებით ისეთი შემთხვევის გადაწყვეტაზე მითითებას, როდესაც სააპელაციო სასამართლოში საპატიო მიზეზით ხდება ახალი ფაქტისა თუ მტკიცებულების წარდგენა. ასეთ შემთხვევაში მხარის მიერ სააპელაციო შესაგებლის წარუდგენლობა დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მიღების საფუძველი არ გახდება. პალატა ამის საფუძვლად მიუთითებს იმას, რომ სააპელაციო სასამართლოს მიერ სათანადო პროცესუალური საფუძვლით დაშვებული ახალი ფაქტობრივი გარემოებებისა და მტკიცებულებების არსებობის შემთხვევაში, სასამართლო ნიშნავს სხდომას, რომელზედაც მოწინააღმდეგე მხარისაგან

მტკიცებულებათა მიღება არ ხდება და სასამართლო მოისმენს მხოლოდ მის სამართლებრივ მოსაზრებებს ახალ ფაქტობრივ გარემოებებსა და მტკიცებულებებთან დაკავშირებით.

მართალია, სასამართლოს მიდგომა გასაზიარებელია, მაგრამ უმჯობესი იქნებოდა განხილულ მაგალითთან დაკავშირებით უფრო ვრცელი განმარტების გაკეთება არასწორი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბების თავიდან აცილების მიზნით. კერძოდ, ერთი შეხედვით, თითქოს პროცესუალური საფუძვლით დაშვებული ახალი ფაქტებისა და მტკიცებულებების შემთხვევაში შესაგებლის წარდგენა არც თუ ისე მიზანშეუწონელია. ვინაიდან ხსენებულ ფაქტებსა თუ მტკიცებულებებს აპელანტის მოწინააღმდეგე მხარე საქმის პირველი ინსტანციით განხილვის ფარგლებში არ შედავებია. ამდენად, თითქოს შესაგებლის წარდგენას შენარჩუნებული აქვს ის არსი და ფუნქცია, რაც პირველ ინსტანციაში. შესაბამისად, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ შესაგებლის წარუდგენლობის გამო დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის აკრძალვა ემყარება არა იმდენად სააპელაციო სასამართლოში საქმის განხილვის თავისებურებას, რამდენადაც ერთხელ უკვე შედავებულ ფაქტებსა და მტკიცებულებებზე ხელმეორედ შესაგებლის წარდგენის უსარგებლობას. ვინაიდან მხოლოდ სამართლის, და არა ფაქტის, საკითხი შეიძლება სასამართლომ შეაფასოს მოწინააღმდეგე მხარის მიერ შედავების წარმოდგენის თუ წარმოდგენლობის მიუხედავად.

სწორედ ამიტომ, სასამართლოს მიერ აქცენტი უნდა გაკეთდეს იმაზე, რომ სააპელაციო ინსტანციაში ახალ ფაქტებთან და მტკიცებულებებთან მიმართებით შესაგებლის წარუდგენლობა აზრს კი არ კარგავს, არამედ ასეთ შემთხვევაში თავად კოდექსი განსაზღვრავს ზეპირი სხდომის ჩატარების აუცილებლობას (სსსკ-ის 376¹, 380-ე, 382-ე, 387-ე მუხლები), რადროსაც სასამართლო მოწინააღმდეგე მხარის შედავებულ ფაქტებზე მოსაზრებას მოისმენს (ე.ი. მხარეს უზრუნველყოფილი აქვს ფაქტების შედავების შესაძლებლობა), ხოლო გამოუცხადებლობის შემთხვევაში - დაუსწრებელ გადაწყვეტილებას გამოიტანს.

ასევე აღსანიშნავია, რომ უმჯობესი იქნებოდა, სასამართლოს ვრცლად და მკაფიოდ ემსჯელა სააპელაციო სასამართლოში სხდომაზე გამოუცხადებლობის სამართლებრივ შედეგებზე - დაუსწრებელ გადაწყვეტილების გამოტანაზე. კერძოდ, სასამართლო ერთმნიშვნელოვნად მიუთითებს, რომ სააპელაციო სასამართლოში სხდომაზე გამოუცხადებლობისა და შესაგებლის წარუდგენლობის გამო დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის მიზანი ერთმანეთისაგან განსხვავდება. თუმცა, ამგვარი განმარტება აზრს მოკლებულია, ვინაიდან გადაწყვეტილებაში შესაგებლის წარუდგენლობის გამო დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის დაუშვებლობის დასასაბუთებლად თავად სასამართლო მიუთითებს, რომ აპელაციის ქართული მოდელი არასრულია და რომ ის, მეტწილად ფაქტების დამდგენი არაა. შესაბამისად, თუკი ზეპირი სხდომა მხოლოდ სამართლის საკითხის დასადგენად იმართება,¹ მაშინ გაუგებარია, რატომ უნდა დაკმაყოფილდეს სააპელაციო საჩივარი მოწინააღმდეგე მხარის მხრიდან სხდომაზე გამოუცხადებლობის გამო. სწორედ ამიტომ, სსსკ-ის 387-ე მუხლიც (სააპელაციო სასამართლოში სხდომაზე გამოუცხადებლობის სამართლებრივი შედეგები) უნდა განიმარტოს ზემოხსენებული პრინციპებისა და თავისებურებების შუქზე. სხვაგვარად საფუძველი ეცლება თავად სასამართლოს მიერვე განსახილველ გადაწყვეტილებაში განვითარებულ მსჯელობას, რომ შესაგებლის წარუდგენლობა ფაქტების არდამდგენ სასამართლოში ვერ იქნება იმავე ფუნქციის მატარებელი, რისიც პირველ ინსტანციაში. ამასთანავე, აღსანიშნავია, რომ თუკი გადაწყვეტილება აპელანტის მიერ მხოლოდ სამართლებრივი თვალსაზრისითაა გასაჩივრებული, მეორე მხარემ სულაც რომ გაიზიაროს მოწინააღმდეგის სამართლებრივი პოზიცია, სასამართლო ვერ დააკმაყოფილებს სააპელაციო საჩივარს. მიზეზი კი

¹ სსსკ-ის 376¹ | მუხლი მოსამართლეს უფლებას აძლევს, გასაჩივრებული გადაწყვეტილების მხოლოდ სამართლებრივი თვალსაზრისით შემოწმების შემთხვევაში, საქმე ზეპირი მოსმენის გარეშე განიხილოს. ეს კი არ გამოირიცხავს, გადაწყვეტილების სამართლებრივი შემოწმებისას ზეპირი მოსმენის ჩატარებას.

ისაა, რომ სამართლის შეფარდება სწორედაც მოსამართლის საქმეა. მონინალმდეგე მხარის პოზიციის მოსმენა კი მხოლოდ დამხმარე (და არა რაიმე გადამწყვეტი შედეგის მომტანი) შეიძლება იყოს.

ამდენად, სააპელაციო სასამართლოში სხდომაზე გამოუცხადებლობის ყველა შემთხვევაში დაუსწრებელი გადამწყვეტილების გამოტანა ეწინააღმდეგება სააპელაციო ინსტანციის ფუნქციას.

სალომე დარასელია